

1918ko gripearen eboluzioa Erreterian

Jon Gil-Barreiro

Argazkia: Euskomedia Fundazioa

1 918. urtean Europan agertutako gripearen pandemia Amerikako Estatu Batuetatik Lehen Mundu Gerran etorritako soldadu amerikarren ondorioz iritsi zen. Urte bereko martxo aldera, Frantziako biztanlerian eragina izaten hasi zen, eta geroago, apiril eta ekain aldera, Europan zehar hedatzen jarraitu zuen.

Erreteriarra 1918ko irailean iritsi zen, Irun eta Hondarribitik sartu eta gero. Aipagarria da Euskal Herrian 1918. urtean emandako bigarren agerraldia izan zela nabariena, irail-abendukoa, alegia¹. Aipatzekoa da era berean, 1919. urtean beste agerraldi epidemiologiko bat agertu zela Erreterian, baina zepa berri horren datuak ez ditut ikerketa honetan kontuan izango.

Erreteriarako Udal Artxibo Historikora jo dut 1918-1919. urteetan zehar egondako "espainiar"

1. ERKOREKA, A. *La Pandemia de Gripe Española en el País Vasco*. Leioa: Museo Vasco de Historia de la Medicina y de la Ciencia; 2006.

Erreteriarako Artxibo Historikoko datu ofizialak kontuan izanda, espainiar gripeak 1918. urtean Erreterian utzi zuen heriotza-tasa eta gain-hilkortasuna kalkulatu dit. Biztanleri osoari dagokionez, 2,25 pertsona hil ziren mila pertsoneko, datu horien arabera. Horien artean gehiengoak, arnas aparatuko gaitzen ondorio, bereziki bronko-pneumonia, enteritisa eta septizemiak. Esan beharra dago, ikerkuntza hauetako datu ofizialak ez direla fidagarriak, eta hortaz, nire kalkuluen arabera, benetako heriotza-tasa %10,5 izan zen.

gripearen pandemian izan ziren gaixoen eta heriotzen kopurua eta garai hartan instituzioek hartu zituzten neurrien datuak biltzeko asmoz. Erreteriararen biztanleriaren zentsuari dagokionez, 1910. urtean 5.527 biztanle zeuden, eta 1920. urtean, 6.966 biztanle. Eraitza horiek 1918. urtera eramanda, 6.678 biztanle izango zituela kalkula dezakegu.

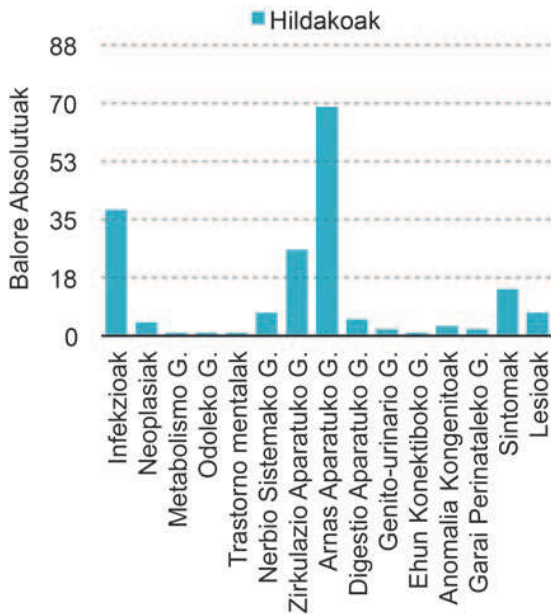
Datuen analisi estatistikoa egiteko, heriotza-tasa ehuneko eta milakoetan adieraziko dut, eta zenbaki absolutuak taula eta grafikoaren bidez adieraziko ditut.

1918. urtean 181 pertsona hil ziren Erreterian. Grafikoan adierazitako proportzioan hil ziren². Hildako horietatik guztietatik, datu ofizialen arabera, 15 gaixo zendu ziren Influenza Birusak eragindako gripe espainolaren ondorioz. Heriotzen datu hori oso bestelakoa da aurreko urteetako datuekin

2. IZAGUIRRE, I. *Historia de la Medicina de la Villa Guipuzcoana de Rentería*. Errenteria; 1994.

alderatuta. Izan ere, 1915. eta 1917. urteen artean, batez beste, 111 pertsona zendu ziren; eta 1920 eta 1922 urteen bitartean, aldiz, 128³.

Bildu ditudan datuen arabera, herriko medikuak eta parrokoa irailaren 28an hasi ziren datuak biltzen, Gipuzkoako gobernadore zibilak alkateari bidalitako agindu bat dela eta⁴. Data horretako gaixo larrien artean, zenbait konplikazio izan ziren: bronkopneumonia, septizemiak, enteritisa...

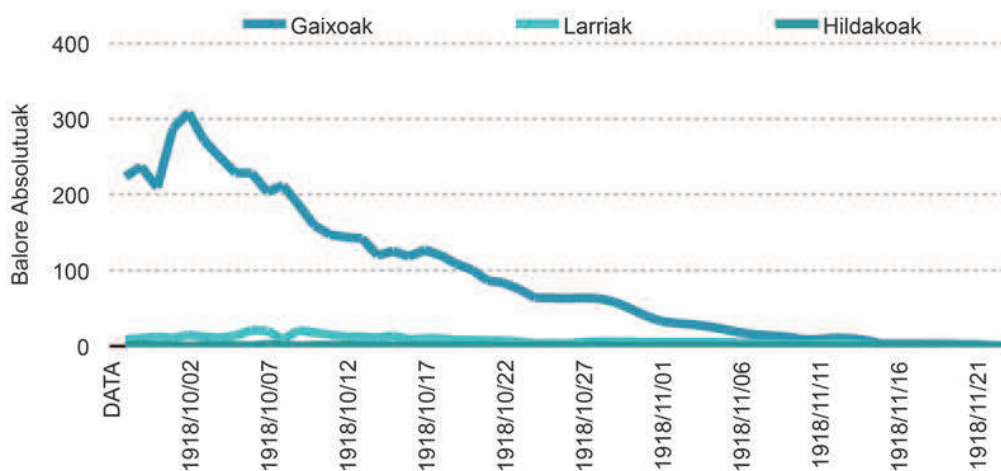
Gobernadore Zibilaren aginduz, Udalak honako debekuak ezarri zituen herrian⁵:

1. Sagardo berria saltzeko debekua.
2. Miasmak era daitezkeen edozein eremu-
ren garbiketa intentsiboa.
3. Frantziatik etorritako biztanleak intentsi-
boki aztertzea.

Hurrengo egunetan ere, irailaren 29an eta urriaren 4an, asteroko ferien debekua eta eskolen itxiera agindu zuen alkateak, gripea biztanle gehiagorengana heda ez zedin⁶. Bestalde, herriko enpresa guztiei gutun bana bidali zitzairen, neurri higieniko egokiak eskatzeko⁷.

Erreterian gripeak hildako lehen gaixoak irailaren 29an izan ziren, hilaren 29an, hain zuzen ere. Egun horretatik aurrera, gaixoen kopuruak gorantz egin zuen, urte bereko urriaren 2a arte. Orduz geroztik, beherantz joan zen gaixoen kopurua, azaroaren 23an epidemia desagertuzat eman zen arte. Bestalde, esan beharra dago epidemiaren datuen bigarren egunetik azaroaren 14a arte, azken hildakoa gertatu zen eguna, guztira 15 pertsona hil zirela gripeak eragindako konplikazioen ondorioz gehienbat, nahiz eta heriotzaren arrazoiak oso argiak utzi ez dizkiguten. Epidemia amaituzat eman bezain laster, udalak berehala altxatu zituen epidemiaren hasieran ezarri zituen debeku guztiak.

Datuak kontuan hartu ez ditudan arren, aipagarria da 1919. urtearen hasieran Erreterian beste gripe epidemia bat izan zela.

3. IZAGUIRRE, I. *Historia de la Medicina de la Villa Guipuzcoana de Rentería*. Erretería; 1994.

4. ILLARRAMENDI, R. Carta. Erretería; 1918.

5. ILLARRAMENDI, R. Comunicado. Erretería; 1918.

6. ILLARRAMENDI, R. Comunicado. Erretería; 1918.

7. ILLARRAMENDI, R. Carta. Erretería; 1918.

Alkateak gobernadore zibilari egunero bidalitako datu ofizialak

DATA	GAIXOAK	LARRIAK	HILDAKOAK
1918/09/28	223	9	0
1918/09/29	237	10	2
1918/09/30	209	12	0
1918/10/01	287	10	1
1918/10/02	308	15	0
1918/10/03	271	12	1
1918/10/04	249	11	0
1918/10/05	228	14	1
1918/10/06	228	21	0
1918/10/07	203	20	2
1918/10/08	212	9	1
1918/10/09	186	21	0
1918/10/10	159	18	1
1918/10/11	147	15	1
1918/10/12	143	12	1
1918/10/13	142	12	0
1918/10/14	120	11	0
1918/10/15	125	14	0
1918/10/16	119	9	1
1918/10/17	127	10	0
1918/10/18	120	10	0
1918/10/19	109	8	0
1918/10/20	101	8	0
1918/10/21	87	7	0
1918/10/22	84	7	0
1918/10/23	75	6	0
1918/10/24	64	3	0
1918/10/25	64	4	0
1918/10/26	63	3	0
1918/10/27	64	5	0

DATA	GAIXOAK	LARRIAK	HILDAKOAK
1918/10/28	63	6	1
1918/10/29	59	6	0
1918/10/30	50	6	0
1918/10/31	40	5	0
1918/11/01	33	5	0
1918/11/02	30	5	0
1918/11/03	29	5	0
1918/11/04	26	5	0
1918/11/05	22	5	0
1918/11/06	18	4	0
1918/11/07	15	4	0
1918/11/08	14	4	0
1918/11/09	12	3	1
1918/11/10	9	2	0
1918/11/11	9	3	0
1918/11/12	11	4	0
1918/11/13	10	4	0
1918/11/14	8	2	1
1918/11/15	3	0	0
1918/11/16	3	0	0
1918/11/17	3	0	0
1918/11/18	3	1	0
1918/11/19	3	1	0
1918/11/20	2	1	0
1918/11/21	2	1	0
1918/11/22	1	1	0
1918/11/23	0	0	0
GUZTIRA			15

Ikerketa honen hasieran esan dudan bezala, Artxibo Historikotik lortutako datu ofizialak ez dira oso fidagarriak. Izan ere, baliteke Udalak benetako datuak faltsutzea herritarren artean lasaitasuna eta bakea mantendu ahal izateko.

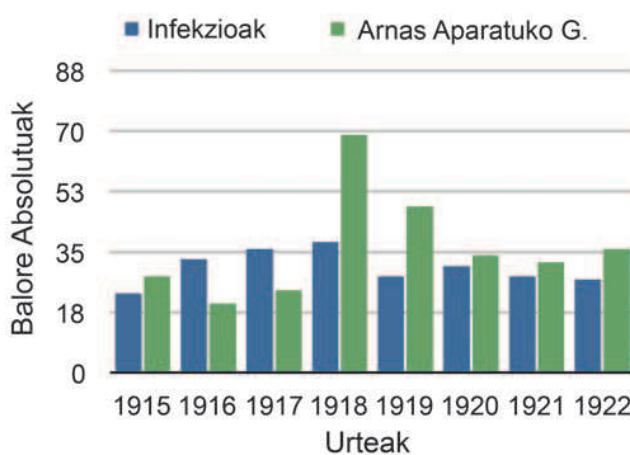
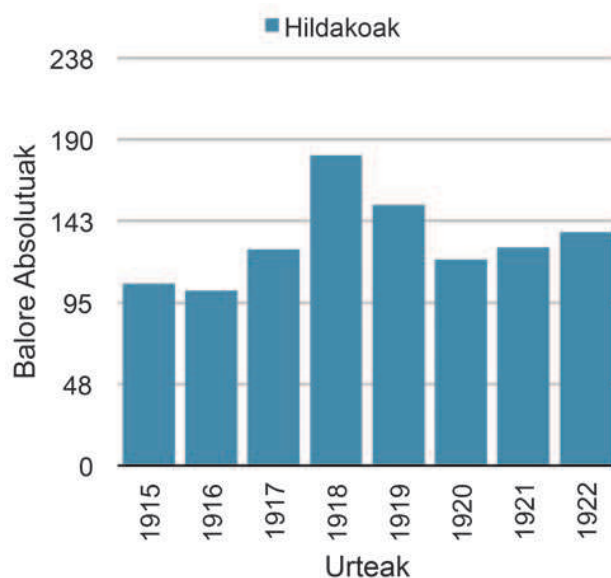
Hortaz, aurreko eta ondorengo urteen heriotza kopuruen datuetatik abiatuta, egokiagoa izan daitekeen heriotza-tasa bat kalkulatu dut. 1919. urtean berriz ere beste agerraldi bat izan zenez gero, erabaki dut urte horretako datuak isolatzea eta batez bestekoetan kontuan ez izatea.

Kontuan izanda 1915. eta 1917. urteetan 106, 102 eta 126 pertsona zendu zirela hurrenez hurren, batez beste esan dezakegu 111 pertsona hil zirela urte tarte horretan⁸. Hori dela eta, 1918. urtean, heriotzen kopurua %0,7 handitu zen.

Beraz, 70 pertsona gehiago hil zirenez, gutxi gorabehera kalkulatu dut benetako heriotza-tasa %10,5 izan zela 1918an, "espainiar" gripearri dago-kionez.

Lortutako heriotza-tasa berri hau gehiago gerturatzen da Euskal Herrian izandako heriotza tasa orokorrari, %12, alegia⁹.

Bestalde, lehenago esan dudan bezala, gaixo gehienak gripeak eragin zituen konplikazioen ondorioz hil ziren, gehienbat arnas aparatuari eragiten dioten bronko-pneumoniak, septizemiak eta enteritisak jota. Hori ondorioztatzeko, aurreko datuen analisietara jo behar dugu eta ikus dezakegu urte horietan (1918-1919) pertsona gehiago zendu zirela arnas aparatuen gaitzen ondorioz, gaitz infekziosoen ondorioz baino.

8. IZAGUIRRE, I. *Historia de la Medicina de la Villa Guipuzcoana de Rentería*. Errenteria; 1994.

9. ERKOREKA, A. *La Pandemia de Gripe Española en el País Vasco*. Leioa: Museo Vasco de Historia de la Medicina y de la Ciencia; 2006.

Urteetan zeharreko heriotza kopurua

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Infekzioak	23	33	36	38	28	31	28	27
Neoplasiak	5	3	5	4	5	2	3	7
Metabolismo Gaixotasunak	0	0	0	1	2	3	0	1
Odoleko G.	2	0	0	1	1	0	3	3
Trastorno mentalak	2	0	0	1	1	0	0	1
Nerbio Sistemako G.	5	6	12	7	11	13	10	5
Zirkulazio Aparatuko G.	16	16	23	26	18	20	23	20
Arnas Aparatuko G.	28	20	24	69	48	34	32	36
Digestio Aparatuko G.	1	2	3	5	9	1	1	0
G. Genito-urinarioak	3	4	3	2	2	0	3	8
Haurdinaldi Konplikazioak	1	1	0	0	0	1	2	0
Azaleko G.	0	0	0	0	0	0	2	0
Ehun Konektiboko G.	0	0	0	1	0	0	0	0
Anomalia Kongenitoak	1	0	4	3	0	1	1	0
Garai Perinataleko G.	2	1	2	2	6	1	1	5
Sintomak	14	13	14	14	18	11	11	23
Lesioak	0	2	0	7	4	1	7	0
Guztira	106	102	126	181	152	120	127	136

Eskerrak Errenteriako Udal Artxibo Historikoko eta Udal Liburutegiko langileei, eta Begoña Madarieta eta Anton Erkorekari.